

ХАЗАРТНИТЕ ИГРИ В БИТА НА ТЪРНОВЦИ (1878–1944)

Тодорка Недева

След Освобождението промените в общественно-политическата и икономическата област се съчетават с изменения в бита, нравите и манталитета на българите. Макар и бавно, обликът на селищата започва да се променя. Това се отразява чувствително и в сферата на свободното време, и в свързаните с него развлечения, които съставляват важна част от характеристиката на ежедневието. Връзката между минало и настояще, традиции и съвременност, става все по-динамична. Забавленията започват да се променят в съответствие с установяващата се нова култура.

От края на XIX и началото на XX в. в българското общество вече битуват игри, наследени както от доиндустриалния период, така и нови, появили се под влияние на европейските развлечения. В своята съвкупност те променят не само начина на живот, но и мислите, естетическите, идейни и културни ценности на хората.

Въпреки че хазартът като психологическо явление води началото си от зората на човешката цивилизация, у нас, под формата на игри, той добива популярност през последните десетилетия на XIX и първите години на миналия век.

След Освобождението опълченците получават разрешение да разиграват по панаирите и пазарищата томбола, пиянко и други. Подобни хазартни развлечения, често съпътствани със скандали, допълват колорита на Самоводския пазар и този на Марино поле. Обикновено поборниците съумяват, с помощта на така наречените “пунтаджии”, да привлекат много наивници и така си осигуряват прилични доходи (Русев 1985: 25).

Най-известни във Велико Търново, както и в цялата страна, стават игрите с карти. Още на 16 декември 1899 г. Деветото обикновено народно събрание приема закон за изключителното право на държавата да приготвя, внася и продава карти за игра, както и такива, предназначени за гадаене и гледане (ДВ № 7, 12.01. 1899). През 1905 г. влиза в сила и правилник за неговото приложение. Той регламентира с цел защита на държавната хазна правото на полицейските органи да извършват проверки без предварително уведомяване и искане на разрешение от собствениците на кафенета, буфети, клубове, бирарии и пр. заведения, в които се играят карти (ДВ №104, 20. 05. 1905).

В периода до Първата световна война мъжете от старата столица се увличат от “преферанс” (“префа”), “вист”, “скандил”, “бакара”, “транвай” (табланет) (Колев 1966: 151). Карти се играят в частни жилища по време на домашни банкети, вечеринки, журове, а също така и в различни заведения, на първо

място сред които – кафенетата. Те се превръщат в своеобразни културни средища, политически клубове, обществени читални и места за развлечения. В някогашните търновски кафенета мъжете се срещат, разговарят, спорят, политиканстват. Докато част от присъстващите са заети с делови разговори, други играят карти и често налагат кавгаджийски тон в съответното заведение.

Към края на XIX в. най-голямото търновско кафене, чиито собственик е арменецът Киркор, придобива славата на хазартен център – не само за старата столица, но и региона. То се намира на лично място – срещу бившия турски конак, над ъгъла на днешната Регионална библиотека “Петко Р. Славейков.” По европейски образец първото за града следосвобожденско заведение, в което се налагат хазартни игри, се състои от три отделения – централен салон с билиард, бюфет и специална стая за разиграване на комар, достъп до която имат само личности с доказана дискретност и финансови възможности. За обстановката в “Дарданели” свидетелстват спомените на Сава Русев: “Голям комар се е разигравал... с купища наполеони. Стамболов като министър отиде ли в Търново, играел по цели нощи комар. Много пъти, когато сутрин момчето мете, намирало по някой наполеон. Кафенето много работеше и процентът, който Киркор вземал от комарджиите, бил голям. Не е забогатял, защото и той играел комар. Много пъти, като му вземат парите, за да правят смях, му играят на вересиите, които пишеше на черна дъска с тебешир. Загуби ли, изтриваше ги” (Русев 1985: 46).

С “Дарданели” се свързва и емблематична за живота на прочутия търновски адвокат Марко Тотев (1857 – 1936) случка. При една от поредните игри на него му се пада рядко срещаната комбинация “кент флош роял.” Преди да обяви важния резултат от улицата се чува изпълнение на траурния оркестър. Останалите играчи хвърлят картите си върху игралната маса и се отправят към прозорците, за да наблюдават погребалното шествие. При връщането им Марко Тотев показва обезсмисления вече “кент флош роял” с думите: “Абе, то на Марко Тотев все тъй ще му се случи!” Тази фраза става популярна и допринася името му и до днес да битува в съзнанието на българите като символ на несполука (Недева 2001: 5).

Увлечението по хазарта често поставя в трагикомични ситуации и други популярни търновци, един от които е Косьо Хаджиславчев. Той получава голямо наследство, но бързо го проигрва на комар. Независимо от това продължава да посещава редовно местните кафенета и кръчми и да наблюдава с интерес играта на другите. Случва му се понякога и да заспи на стола си в близост до игралната маса. За да се пошегуват, покерджиите му подават тесето с карти да ги сече. За всеобща изненада той го прави успешно и продължава да спи спокойно на мястото си. На комар играе и неговият брат Михаил, но това увлечение не му попречва да стане един от заможните жители на Павликени, макар и не толкова прочут и влиятелен като другия член на уважаваната фамилия Хаджиславчеви – Атанас (Цонева 1999: 112–114).

Други известни търновски комарджии са: адвокатът Никола Селвелиев, Васил Победителя, куцийт Кръстьо – Кръстинката, Файна, в чиято гостилница има специална стая, известна като “клуб на лордовете.” В нея обикновено се събират Рашката, Добринката, Патеолу и други почитатели на хазартните игри (Русев 1985: 54, 111, 126). Увлечението по комара засяга и притежателите на най-престижния хотел в града “Борис.” След смъртта на по-големия си брат Янко Шопов занемарява семейния бизнес. В резултат на своето пиянство и най-вече пристрастеност към хазартните игри той се принуждава да продаде ресторанта и хотела с инвентар за двеста хиляди лева на Стефан Мерджанов (Русев 1985: 62).

На фронта по време на Първата световна война много търновци се увличат от играта на покер. За това забавление в суровата военна действителност Сава Русев пише: “Имали десетина евреи в ротата, от тях пък се научили да играят на покер. Много им харесала играта, та почнали да я играят дори и “колониалните войски.” Така че понякога се образуваха десетина карета за покер” (Русев 1985: 68).

Особена популярност в годините след войните добива “белотът”, а “бриджът” си остава занимание предимно на елита. Така например в сладкарница “Виктория”, една от най-луксозните в града между двете световни войни, освен шах, се играе “бридж”, билиард, слуша се радиомузика, а по време на ваканциите собственикът Кръстьо Илиев Тонев кани студенти, които изпълняват на живо класически музикални произведения. В салоните на “Виктория” се събира предимно Лигата на говорещите английски език, чиито членове са интелектуалци, заможни търговци и фабриканти, поддържащи контакти със западни фирми. Билиардът, ротативките и други хазартни игри също започват да присъстват трайно в забавленията на възрастните (Колев 1996: 151).

През периода 1879 – 1944 г. хазартните игри стават неотменна потребност за част от търновското гражданство. Те носят белезите на своето време, променят се в течение на годините, а тяхното изследване очертава по-пълтно социалната, икономическа и ценностна характеристика на обществото.

ЛИТЕРАТУРА

ДВ: Държавен вестник.

Колев, 1996: Колев, Н. Места и форми за общуване във Велико Търново (1878 – 1944). Юбилеен сборник 30 г. Великотърновски клон на Съюза на учените в България. Велико Търново, 1996.

Недева, 2001: Недева, Т. Три села обявили търновския неудачник за почетен жител. Янтра днес (Велико Търново), № 123, 29. 06–1. 07.2001.

Русев, 1985: Русев, С. Спомени и анекдоти за великотърновци. Варна, 1985.

Цонева, 1999: Цонева, Н. Страници от историята на Павликени. С., 1999.